ईश्व॥ कथं बंधः कथं मोक्षः का स्वविद्या का विद्येति जाग्रत्स्व
प्नसुषुप्तुरीयं च कथमन्नमयः प्राणमयो मनोमयो विज्ञान
मय आनंदमयः कथं कर्त्ता जीवः क्षेत्रज्ञः साक्षी कूटस्थो अं
र्यामी कथं प्रत्यगात्मा परमात्मा माया चेति कथमात्मेश्वरो
ऽनात्मनो देहादीनात्मत्वेनाभिमन्यते सोभिमानः कथं
नो बंधः तन्निवृत्तिर्मोक्षस्तमभिमानं कारयति या सा अविद्या
सोभिमानो यया निवर्त्तते साविद्या मन उपाधिश्चतुर्धा क
रणैः पुष्कलैरादित्यादनुग्रहीतैः शब्दादीन्विषयान्स्थूलां

न्यक्तोपसम्येतत्प्रत्यगात्मनोजागरणेतद्वासनारहितश्चतुर्दशकरणोपरमेशब्दादिशेषविज्ञानभावार्तयद्वा
रणेःशब्दाद्यभावेपिवासनामयान्शब्दादीन्यद्योपलभ्यतेतत्
मनःस्वप्नेचतुर्दशकरणोपरमादिशेषविज्ञानभावार्तयद्वा
तन्मनःसुषुप्तौ॥१॥उपलभ्याचयाभावाद्भावसाक्षिस्वयंभा
वरहितंनेरंतर्यचैतन्येयद्वातत्तुरीयंचैतन्यमित्युच्यते॥
उपन्नकार्यकारणसंघातकोशानांसमूहोन्नमयःकोशइत्युच्यते॥
प्राणादिचतुर्दशवायुभेदाउपन्नमयेकोशेयद्वावर्त्तितद्वा
प्राणमयःकोशइत्युच्यते॥एतत्कोशद्वयंसैमनआदिचतुर्भिः

एतो

यद्वादृश्यतेतत्रोपरक्तत्वाज्जीवइत्युच्यतेमनआदिश्चप्राणादिश्चस
त्वादिश्चेच्छादिश्चपुण्यादिविशेषैस्तेपंचवर्गाणांधर्मीभूत्वाद्वाना
दृतेनविनश्यतिउपात्मसंनिधौनित्यत्वेनप्रतीयमानज्ञात्मोपाधिर्य
स्तल्लिंगशरीरंहृदयग्रंथिरित्युच्यतेतत्रयत्स्वकाशतेचैतन्यंस
क्षेत्रज्ञइत्युच्यते॥२॥ज्ञानज्ञेयानामाविर्भावतिरोभावशून्यास्व
यमेवमाविर्भावतिरोभावहीनःस्वयंज्योतिःसमाद्योत्युच्यतेब्रह्मादि
पिपीलिकापर्यंतंसर्वप्राणिबुद्धिष्वविशिष्टतयोपलभ्यमानःसर्वप्रा
णिबुद्धिष्वयद्वातद्वाकूटस्थइत्युच्यतेकूटस्थोपरक्तंज्ञानस्वरूप
ज्ञानहेतुर्भूत्वामणिगणंसूत्रमिवसर्वक्षेत्रेष्वनुस्यूतत्वेनयद्वात्र
क्षेत्रेषुपात्मातद्वातयामीत्युच्यतेसर्वोपाधिविनिर्मुक्तःसुवर्णघनव

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

करण आत्मा शब्दादिविषयान्संकल्पादिधर्मान्मयस्तत्करो
तितस्मनोमयः कोश इत्युच्यते॥ एतत्कोशत्रयसंयुक्तस्त
ऊर्ध्वविशेषाविशेषाद्योयश्चावशिष्यतेसतेतस्मविज्ञानमयकोश
इत्युच्यते॥ एतत्कोशत्रयसंयुक्तंस्वकारणज्ञानेवटकणिका
यामिवकोशघनंतितस्मआनंदमयःकोश इत्युच्यते॥ सुरवदुः
खबुध्याश्रयोदेहोतंतस्मादिष्टविषयेबुद्धिरनिष्टविषयेबुद्धिर्दुःख
बुद्धिःशब्दस्पर्शरूपरसगंधाःसुरवदुःखहेतवःपुण्यपापकर्मानु
सारात्कोशशरीरसंबंधवियोगमप्राप्तशरीरसंयोगनिष्पद्यमाणो

देपिनी

ऽनाकाशवत्सूक्ष्मःकवलःसत्तामात्रोपलभ्यमानोऽर्थःश्रात्मेत्युच्य
तेऽनादिरंतवंतीप्रमाणप्रमाणसाधारणेनसतीनासती
स्वयमधिकाराद्विकारहेतौनिरूप्यमाणेसतीउपनिरूप्यमा
णेसतीतत्त्वेनस्वत्यासामायेत्युच्यतेगौणाइत्यथर्ववेदसंवि
पनीयसमाधावात्मसमीक्षारामकुलजारामस्वपीती॥ ॥
जोनीअपेरामपठनार्थंगसंवत्१८५७कारतुकिवदीजगुरौ

द्धिस्तानचिन्मात्रस्वभावश्चात्मायत्तभासनेनतत्त्वंपदार्थश्चसगामिसुच्यते॥
सत्यज्ञानमनंतमानंदब्रह्मसत्यमविनाशिनामदेशकालवस्तुनिमित्ते
षुविनश्यसुयन्नविनश्यतितदविनाशिज्ञानमितिउत्पत्तिविनाशरहितं
चैतन्यंज्ञानमित्यभिधीयते॥३॥अनंतंनाममहदहंकारेषुमहदिवसुवर्ण
विकारेषुसुवर्णमिवतंतुकार्पासेषुतंतुरिवअव्यक्तादिस्थावरपर्यंतेषुपू
र्वंव्यापकंचैतन्यमनंतमित्युच्यते॥४॥आनंदोनामसुखंचैतन्यस्वरूप
मपरिमितानंदसमुद्रोविशिष्टसुखस्वरूपश्चानंदइत्युच्यते॥एतद्ब
स्तुचतुष्टयंयस्यलक्षणंदेशकालनिमित्तेष्वव्यभिचारीसत्यज्ञा
नंपरमात्मापरंब्रह्मेत्युच्यते॥खंपदार्थोपाधिकाल्पराधीनो

द्वितीयः

॥योगशिखोपनिषदामिसर्वज्ञानेषुचोत्तमा॥
यज्ञात्वायतेमित्रंगात्रंकल्पोनिजायते॥आसनेपद्मकेबद्धा
यच्छान्यद्यपिशोचते॥कुर्यान्नासाग्रदृष्टिंचहस्तौपादौचसंयु
तौ॥मनःसर्वत्रसंयम्यउंकारंतत्रचिंतयेत्॥ध्यायेतसत्त
तंत्रात्मोत्तरंस्वापरमेष्ठिनं॥एकस्तंभेनवद्वारेत्रिस्थूलेपं
चदैवतेऽईदृशेशरीरेवामतिमानुपपद्यतेत्॥आदित्यम
ंडलंदिव्यंरश्मिज्वालासमाकुलं॥तस्यमध्येजगत्सर्वंत्रिः
लेहीपवत्तिचत्॥दीपंशिखायोयामात्रासामात्रापरमेष्ठिनः॥

मिदंति योगिनः सर्वे योगाभ्यासेन वै पुनः॥ द्वितीयस्मरणा
द्वारं परिशुध्यं विसर्जंति॥ कपालसंपुटं भित्त्वा नत
त्तत्परः॥ उपयनध्याय चेज्जंतुरात्मस्थाच्च प्रमादतः॥ यदि च्चि
त्तमावर्त्तेत्स गच्छेत्परमं पदं॥ पुण्यमेतत्समासाद्य सेद्धो
पात्कृपितेमया॥ लब्ध्वा योगेन बोद्धव्यं प्रसन्नेपरमेष्ठिनो॥
जन्मांतरसहस्रेषु यत्नश्चाति किल्बिशं॥ तदापश्यंतियो राम
गेनसंसारछेदनं परंसंसारछेदनंपरमिति॥ इत्यार्षवि
दे योगशिखोपनीषत्समाप्ता॥ जानी उभयराम पठनार्थं॥

[illegible] प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया॥ मांछ्रुत्वा च
पठित्वा च सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ विष्णुर्नाम महायोगी महाकायो म
हातपाः॥ तच्चमार्गो यथादीपोदृष्टरूपस्तु पुरुषोत्तमः॥ यस्तं पश्यं
पाशानिर्धूय चपरोधरान्॥ यस्मिंजातो मर्त्यलोकस्मिन्नोव
नगेरमेत्॥ यामातासापुनर्भिया यान्ना यजिननीरिता॥ यःपि
तासपुनःपुत्रो यःपुत्रःसपनःपिता॥ एवंसंसारचक्रेण कूलचक्रव
द्भ्रमंतो यानिजन्मानि छ्रुत्वाकोसमश्नुते॥ त्रयोकात्र
योद्वात्रयःसंध्यात्रयःसराः॥ त्रयोगूयोगुणात्रिगीस्थिताःस-
र्वत्रयात्तरे॥ त्रयाणामक्षरंचोक्त्वेयोधीतेप्यधर्मतरं॥
दत्रातंतत्परंपदंपुण्यमध्येयपागंध्यंपयोमध्येसुसर्पिवत्

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

तिलमध्ये यथा तैलं पाषाणेश्विव काञ्चनं। हृदिस्थाने स्थितं पद्मं तेच पुष्पमधो
मुखं। ऊर्ध्वनालमधो बिंदुस्तस्मध्ये स्थितं मनः॥ अकारश्चोच्चितपद्मं शकारस्तेव
सिघनं॥ मकारेलभते नाद मर्धमात्रातुनिश्चलं॥ पुष्पस्फुटिकसंकाशं किं-
र्यमरीचिवत्॥ लभतेयोगयुक्तात्मापुरुषोत्तमतत्परः॥ कृत्वात्मालिपा-
शिरस्यात्मानिधारयेत्॥ एवंमवेषुकारेषुवायुःपूरतपूरतः॥ निषेद्धेतुन
वधारेउछ्वसंनिश्चसंस्तथा॥ घटमध्ये यथादीपंनिवातेकुभकैविदुः॥
पद्मपत्रमिवाच्छिन्नमूर्ध्ववायुविमोक्षणं॥ भ्रुवोर्मध्येललाटस्यंतद्
तेयेचानिर्जनैः॥ निषेद्धेतुननिवातेनिर्जनेनिरुपद्रवे॥ निश्चितंचात्म
भक्तानामरिष्टयोगमेवयारिष्टंयोगमेवयेति॥ इत्यथर्वशिरेदयोग
तत्वोपनिषत्समाप्ता॥ शतावर्तीछात्रमेलासप्तमीतिथौजानीत्रयराम
पठनार्थी॥ ॥